

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף נג

(בעמ' הקודם)

משנה: דין **חטאות הציבור והיחיד**. אלו הן חטאות הציבור שאנו צריכים לאומרם לפי שהם לא נשנו במשנה הקודמת (ששם כבר נשנו חטאות הפנימיות ושעירי עכו"ם):

שעירי ראשי חדשים ושל מועדות שדמם ניתן על המזבח החיצון, **שחיטתן בצפון**, וקיבול דמן בכלי שרת בצפון, **ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות מזבח החיצון**.

כיצד נותנים את המתנות? **עלה** הכהן **בִּכְכָּשׁ של המזבח**, ו**פנה לסוכב** (= ה'סוכב' היה כמין בליטה סביב המזבח שעליו היו הולכים הכהנים כדי לתת את הדם של החטאות על קרנות המזבח, גובה הסוכב היה חמש אמות מעל היסוד, ושש אמות

מעל הקרקע). **ובא לו לקרן דרומית מזרחית** של המזבח ונתן עליה את המתנה הראשונה של הדם, ואח"כ הלך לקרן **מזרחית צפונית** ונתן עליה את המתנה השניה, ואח"כ הלך לקרן **צפונית מערבית** ונתן עליה את המתנה השלישית, ואח"כ הלך לקרן **מערבית דרומית** ונתן עליה את המתנה הרביעית.

את **שירי הדם היה שופך הכהן על יסוד דרומית** של המזבח.

ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהונה, בכל מאכל ליום ולילה עד חצות: החטאות היו נאכלות בתוך חומת העזרה רק לכהנים הזכרים, בכל מאכל כלומר בין צלי שלוק או מבושל, ומותר להם לאוכלם רק ביום ובלילה שאחריו, וחכמים עשו סייג כדי להרחיק את האדם מאכיל כרת (= האוכלם לאחר הזמן חייב כרת) ואמרו שמותר לאוכלם רק עד חצות הלילה.

נמרא: שאלה: היכי עביד? איך הכהן נותן את הדם על המזבח באצבעו?

תשובה: **רבי יוחנן ורבי אלעזר** נחלקו בדבר, אחד מהם סובר שהוא יכול לתת את הדם באחד משני צידי הקרן ולא חייב לתת ממש בחוד הקרן. ואחד מהם סובר שהוא מְחַטָּא (= כך נקראת נתינת הדם באצבעו, מל' הפסוק "הִלְכֵהוּ הַמְחַטָּא אֹתָהּ") ויורד על חוד הקרן, כלומר שנותן את הדם באצבעו מלמעלה למטה על חוד הקרן ממש.

אליבא דרבי אלעזר בר"ש דאמר היא עצמה אינה נעשית אלא בגופה של קרן דכולי עלמא לא פליגי: כלומר לקמן נחלקו רבי אלעזר בר"ש ורבי, אומרת הגמ' שרבי יוחנן ורבי אלעזר מוזים שלדעת רבי אלעזר בר"ש הסובר שעיקר מצות נתינת הדם היא על קרן המזבח ולא על דפנות המזבח, יכול לתת את הדם על כל שטח הקרן ולא חייב לתת בחודה ממש, כיון שכל שטח הקרן נקרא 'קרן' ואפשר לתת שם את הדם.

כי פליגי אליבא דרבי: כל מחלוקתם של רבי יוחנן ורבי אלעזר היא רק בשיטתו של רבי אלעזר שאפשר לתת את הדם גם על קיר המזבח שמתחת לקרן (אבל בתנאי שיהיה למעלה מחוט הסיקרא ולא מתחתיו), שאחד מהם סובר שאפשר לתת את הדם גם בצדדים שבדופן המזבח שנמצאים מתחת לקרן, כיון שגם הם

נקראים 'קרן', ואחד מהם סובר שרק חוד הזוית של דופן המזבח שמעל חוד הקרן נקרא 'קרן' אבל לא מעבר לכך.

קושיא: **מיתיבי:** למדנו בכרייתא - כיצד נותנים את הדם של חטאת הציבור והיחיד? היה הכהן עולה בכבש... וטובל באצבעו הימנית המיומנת שביד ימין מן הדם שבמזרק (= 'מיומנת' מל' מְיֻמָּנֹת, שהאצבע היא הכי מיומנת למלאכה מכל האצבעות), והיא האצבע הסמוכה לאגודל, וחומר (= מושך) את הדם באגודל למעלה ובאצבע למטה שיפול הדם כולו למזבח, ומְחַטָּא (= ונותן את הדם) ויורד באצבעו מלמעלה למטה **כנגד חודה של קרן** עד שמכלה את כל הדם שבאצבע, וכן עושה בכל קרן וקרן.

מהכרייתא עולה שהוא נותן את הדם כנגד חודה של קרן, וא"כ קשה על הסובר שאפשר לתת את הדם גם בצדדים שבדופן המזבח.

תירוץ: **הכי קאמר:** כוונת הכרייתא שיש מצווה לכתחילה לתת בחודה של קרן, אבל אם נתן בצדדים שבדופן המזבח נתינתו כשרה.

הגמ' הביאה מקודם שרבי ורבי אלעזר בר"ש נחלקו, כעת הגמ' מבארת במה הם נחלקו:

מאי רבי ומאי רבי אלעזר בר' שמעון וכו': מחלוקתם הובאה בכרייתא - דמים העליונים (= דם חטאת בהמה ודם עולת העוף) ניתנים למעלה מחוט הסיקרא, ודמים התחתונים (= דם שאר הקרבנות) למטה מחוט הסיקרא, דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, במה דברים אמורים שדמים העליונים כשרים למעלה מחוט הסיקרא, בעולת העוף שהיא נעשית למעלה, אבל בחטאת בהמה נאמר במפורש בתורה שצריך לתת את הדם על הקרן, ולכן אי אפשר לתת את הדם שלה למעלה מחוט הסיקרא אלא צריך לתת על הקרן ממש.

אמר רבי אבהו, מאי טעמא דרבי: שנאמר **"וְהֵרָאֵל אֶרְבַּע אֲמוֹת וּמִהָאֲרִיאֵל וּלְמַעַלָּה הִקְרְנוֹת אֶרְבַּע"**, כלומר "הראל" הוא המזבח, וגובה המזבח הוא ארבע אמות, ומהמזבח יוצאים למעלה ארבע קרנות.

הגמ' מבארת את דברי רבי אבהו:

שאלה: **ארבע אמות הוא זהויה?** וכי גובה או רוחב המזבח הוא ארבע אמות?
אמר רב אדא בר אהבה ומקום קרנות ארבע: כוונת הפסוק שהקרנות תופסות ארבע אמות בגג המזבח, שהרי כל קרן היא אמה על אמה.

שאלה: **מקום קרנות ד' הויה?** והרי הקרנות תופסות רק שתי אמות מכל רוח?!) (= שתי אמות מהמזרח למערב, ושתיים מהצפון לדרום, ס"ה שתיים על שתיים).

אלא אימא רשות קרנות ד': כוונת רב אדא בר אהבה ש'קרן' נחשבת עד ארבע אמות למטה מהקרן, דהיינו מהקרן ועד חוט הסיקרא, ועד שם אפשר לתת את הדם כיון שזה נחשב ל'קרן, ולזה התכוון רבי אבהו שטעמו של רבי שאפשר לתת את הדמים העליונים מחוט הסיקרא ולמעלה נלמד מהפסוק הנ"ל, דהיינו ש'קרן' נחשבת עד ארבע אמות למטה מהקרן, וזה מחוט הסיקרא ולמעלה.

*

תנן התם: למדנו במשנה במס' מדות - חוט של סיקרא מקיף את המזבח באמצע, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים.

מנא הני מילי? אמר רב אחא בר רב קטינא: שנאמר לגבי המזבח שעשה משה **"וְהִיְתָה הַרְשֵׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ"**, כלומר שבתחתית המזבח היתה רשת מנחשת שהגיעה עד לחציו של המזבח, ומכאן שהתורה נתנה 'מחיצה' להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, ולכן עשו במזבח שבכית המקדש את חוט הסיקרא.

*

למדנו במשנה - שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית:

ת"ר: נאמר לגבי חטאת חיצונה **"וְאֵת כָּל דָּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ"**, כוונת הפסוק ליסוד הדרומי של המזבח.

אתה אומר זה יסוד דרומי או אינו אלא יסוד מערבי וילמד סתום מן המפורש? כלומר מנין לך שהפסוק מדבר על היסוד הדרומי, אולי כוונתו ליסוד המערבי, שהרי בפסוק לא נכתב באיזה יסוד מדובר, וא"כ נלמד ממה שנאמר לגבי חטאות הפנימיות **"אֶל יְסוּד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פָּתַח אֱהָל מוֹעֵד"**, ששם צריך לשפוך את

הדם ביסוד המערבי הסמוך לאהל מועד, ואולי גם כאן צריך לשפוך את הדם ליסוד המערבי.

אמרת ילמד ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל: כלומר אי אפשר לומר כן, אלא נלמד את ירידתו של הכהן מכבש המזבח ושיירי דם חטאות החיצונות בידו מיציאתו מההיכל ושיירי דם חטאות הפנימיות בידו, וכך נלמד - **מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו, אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו:** כשם שבשעת יציאתו מההיכל הוא שופך את שיירי הדם למקום הסמוך לו, דהיינו ליסוד המערבי הסמוך לו, כך בשעת ירידתו מהכבש הוא שופך את שיירי דם חטאות החיצונות למקום הסמוך לו, דהיינו ליסוד הדרומי הסמוך לו.

תניא רבי ישמעאל אומר: שיירי דם החטאות הפנימיות וכן שיירי דם חטאות החיצונות נשפכים ליסוד המערבי, ולדעת רשב"י ליסוד הדרומי.

בשלמא למאן דאמר יסוד מערבי קסבר ילמד סתום מן המפורש: כלומר אמנם דעת רבי ישמעאל מובנת, כיון שהוא סובר שחטאת החיצונה שלא מפורש בה בפסוק תלמד מחטאת הפנימית שמפורש בה יסוד מערבי.

אלא למאן דאמר יסוד דרומי: אבל מה טעמו של רשב"י הסובר ששיירי דמם של כל החטאות נשפכות ליסוד הדרומי?

א"ר אסי קסבר האי תנא כוליה מזבח בצפון קאי: רשב"י סובר שכל המזבח עמד בחלק הצפוני של העזרה, וא"כ היסוד הדרומי של המזבח עמד סמוך לפתח ההיכל, ונמצא שכאשר הכהן הגדול היה יוצא מפתח ההיכל עם שיירי דם החטאת הפנימית, הוא היה נפגש תחילה ביסוד הדרומי של המזבח ולא ביסוד המערבי, וא"כ הפסוק "אֲשֶׁר פֶּתַח אֶהָל מוֹעֵד" שמדבר בעניין נתינת הדם אל היסוד מדבר על היסוד הדרומי, ומכאן לומדים גם כן לחטאות החיצוניות שישפכו ליסוד הדרומי.

ל"א (- לישנא אחרינא) כוליה פתח בדרום קאי: כל פתח ההיכל היה בדרומו של המזבח, כיון שהמזבח היה בצפון העזרה, וא"כ היסוד הדרומי של המזבח עמד סמוך לפתח ההיכל. [למעשה אין הבדל בין שני הלשונות].

תנא דבי ר' ישמעאל כרבי שמעון בן יוחי אומרים: כלומר בבית מדרשו של רבי ישמעאל היו שונים משנה שנשנית בבית מדרשו של רשב"י, ששיירי דמם של כל החטאות נשפכות ליסוד מערבי ולא הדרומי.

וסימניך, משכו גברי לגברא: והסימן שלא תטעה לומר שהם שנו ליסוד הדרומי - 'משכו האנשים את האיש', דהיינו תלמידי רבי ישמעאל שהם מרובים 'משכו' את רשב"י לומר כדברי רבי ישמעאל ששיירי דמם של כל החטאות נשפכות ליסוד מערבי ולא הדרומי.

משנה: העולה קדשי קדשים: ולכן יש בה דין 'מעילה' מיד לאחר ההקדשה (שלא כקודשים קלים שיש בהם מעילה רק באימורים לאחר זריקת הדם). וכן פסול 'יוצא' שהיא נפסלת ביציאה מחוץ לעזרה (שלא כקודשים קלים שנפסלים רק ביציאה מחוץ לירושלים).

ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע: אחת בקרן מזרחית צפונית, ואחת בקרן מערבית דרומית. (הטעם, בגלל שצריך לתת את הדם על ארבע קרנות, וגם צריך לתת את הדם של העולה רק על קרן שיש לה יסוד, אמנם לקרן מזרחית דרומית אין יסוד. ולכן האפשרות היחידה היא לתת את הדם באופן של שתיים שהן ארבע).

וטעונה הפשט וניתוח וכליל לאשים: הפשט העור, ניתוח האיברים, ושריפת כולה באש בלי אכילה.

נמרא: עולה מאי טעמא תני ליה קדשי קדשים? מדוע דוקא בעולה התנא מדגיש שהיא 'קודשי קודשים', ולא בחטאת ואשם? **תשובה:** משום דלא כתיב בה קדשי קדשים היא: בגלל שלא כתוב בפסוק שהיא "קודשי קודשים" כמו שכתוב בחטאת ואשם, ולכן הוצרך התנא להשמיע לנו שהיא קודשי קודשים.

למדנו במשנה - ודמה טעון שתי מתנות:

היכי עביד? איך הוא עושה שתיים שהן ארבע?

לדעת רב עומד בקרן, וזורק על הקיר בצד אחד של הקרן, ולאחר מכן זורק על הקיר בצד השני של הקרן. וכך בקרן השניה. לדעת שמואל זורק בפעם אחת על הקרן והדם מתפצל לשני הכיוונים. והדם נראה כמו האות היוונית 'גאם' הדומה לאות כ' שלנו.

כתנאי: רב ושמואל נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן.

יכול יזרקנו וכו': אולי הכהן יזרוק מדם העולה רק זריקה אחת? על כך נאמר "וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סְבִיב". ולאחר שנאמר "סביב", אולי הכוונה שהכהן צריך להקיף באצבעו בחוט של דם מסביב לכל המזבח? על כך מלמדת המילה "וזרקו" שצריך לזרוק את הדם מרחוק. הא כיצד? הוא זורק את הדם על הקרן והדם נשפך על שני הקירות כמו האות 'גמא'. וכך עושה בקרן שממול באלכסון. זו דעת תנא קמא.

ר' ישמעאל אומר: נאמר כאן בעולה "סביב" ונאמר להלן בחטאת של ימי המילואים "סביב". כמו ששם יש פיסוק של המתנות, כלומר ארבע מתנות נפרדות (כי חטאת ניתנת באצבע על ארבע קרנות). כך גם כאן בעולה צריך להיות פיסוק של ארבע מתנות נפרדות.

אלא שאם כך, כמו ששם בחטאת הנתינה היא על ארבע קרנות, כך גם כאן בעולה הנתינה צריכה להיות על ארבע קרנות? התשובה - אמרת שעולה טעונה יסוד, וקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד. ולכן הוא צריך לתת את המתנות אחת בקרן מזרחית צפונית ואחת בקרן מערבית דרומית. אמנם בכל קרן הוא נותן שתי מתנות נפרדות, דהיינו הוא זורק זריקה אחת על הקיר מצד אחד של הקרן וזריקה אחת על הקיר מהצד השני של הקרן.

שאלה: **מאי טעמא?** מדוע באמת לקרן מזרחית דרומית לא היה יסוד?

אמר רבי אלעזר: בגלל שהיא לא נמצאת בנחלה של בנימין שנמשל בכרכתו של יעקב כ'זאב טורף', ויעקב התנבא עליו שבחלקו יבנה המזבח. בית המקדש נבנה על השטח של נחלת שבט יהודה ושבט בנימין. בחלקו של שבט יהודה היה הר הבית והעזרות עד המזבח, ובחלקו של שבט בנימין היה מהמזבח והלאה לכיוון ההיכל וקודש הקודשים. אמנם נחלת יהודה מגיעה במזרח ובדרום עד המזבח ונכנסת אמה לתוך השטח שבו אמור להיות המזבח.

דהיינו המזבח בצד מזרח ובצד דרום אמור היה להכנס לתוך נחלת יהודה בשטח של אמה לכל צד. ומכיון שה'יסוד' הוא אמה, לא היה יסוד בשני הצדדים הללו, כי כאמור המזבח צריך להיות רק בנחלת בנימין. אמנם בקצה של קרן מערבית דרומית

היתה אמה אחת של נחלת בנימין לתוך צד דרום, ולכן היתה שם אמה אחת של יסוד. וכן בקרן צפונית מזרחית היתה אמה אחת של נחלת בנימין בצד מזרח, ולכן היתה שם אמה של יסוד.

אמר רבי לוי בר חמא ... רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה: כמו שביארנו. בנימין ידע זאת ברוח הקודש והצטער על כך כמו אדם ש'חופף' = מחכך בשערו מתי יצליח להשיג תאוותו. ובשכר שהצטער על כך, הוא זכה להיות אושפיזן = 'המארח' של השכינה, דהיינו הוא זכה שקודש הקודשים יהיה בנוי בחלקו. (כי בתחילה לא היה ידוע באיזה צד יבנה קודש הקודשים, האם בצד מזרח בחלקו של יהודה או בצד מערב בחלקו של בנימין. מפרשים).